

Utazás Obdorszkból Berjozovba.

Pápay József naplórészlete

CSEPREGI Márta – Vít ADAMOVSKÝ

HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont, Budapest
csepregi.marta@nytud.hun-ren.hu

ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola, Budapest
vitadamovsky@gmail.com

1. Bevezetés

Mint ismeretes, a debreceni Magyar és Finnugor Nyelvészeti Tanszék korábbi professzorának, Pápay Józsefnek (1873–1931) a hagyatéka korai halála után két helyre került: a nyomdakésznek ítélt és kiadásra szánt kéziratokat a Magyar Tudományos Akadémia vásárolta meg, a többi a debreceni Református Kollégium könyvtárában őrzik. A hagyatékot elsőként Fazekas Jenő mérte fel (Pápay – Fazekas 1934: 05–052) a Debrecenben maradt kéziratokról később Kissné Rusvai Julianna adott részletes leírást (2010). Az MTA Könyvtár kéziratárában őrzött anyag egy része megjelent nyomtatásban 1944–1972 között, a másik részét pedig – hogy megmentse a végleges elhalványulástól – Vértes Edit lefényképezte és nyolc kötetben kiadta a Bibliotheca Pápayensis sorozatban (1988–1998). Pápay naplójegyzetei Debrecenben vannak, viszont egy rövid részlet valamilyen okból Budapestre került, és e sorozat VI. kötetének 176–189. lapján látott napvilágot (Pápay – Vértes 1995).

Az alábbiakban ezt kívánjuk közreadni. A választást részben az indokolja, hogy Pápay József ünnepeltünk egykori elődje volt a debreceni tanszék élén, másrészt pedig az, hogy Maticsák Sándor – nehezen kiolvasható kéziratokat böngészve – maga is számos útleírást rendezett sajtó alá.

Pápay József 1899. március 29-én indult el Obdorszkból (ma Szalehard). Ekkorra már alaposan tájékozódott az osztják nyelvjárásokban, sok tapasztalatot szerzett, hiszen kutatóútjának (1898–1899) már a vége felé járt. Rendszeresszánon utazott, útközben gyakran kellett váltania a szánhúzó álla-

tokat. Valójában ez határozta meg az útvonalat és a menetrendet is. Minden állomáson feljegyzéseket készített a településekről és lakóiról. A naplót jegyzetfüzetekbe írta, a bekezdéseket nem jelölte behúzással. A most közlendő részlet a 11–22. oldalszámokkal ellátott jegyzetlapok anyagát tartalmazza.¹

2. A naplórészlet

1899 Napló.

11.

Március hó 29-én (a régi számítás szerint 17-én) elkövetkeztem az obdorszkiaktól, úgy szólván majdnem mindnyájan megjelentek a búcsúzón. Még a csomagolással el se készültem, Jevdakim atya² felesége küldött egy kis utra valót. Nemsokára jött Teleskin,³ ezzel elintéztam a 'számla ügyét' oly formán, hogy az egész összeget Berezovból küldöm neki, ebbe készséggel bele is egyezett. Ezután tettem meg a búcsulátogatásaimat.

Alighogy megebédeltem, máris megjelentek a vendégek. Teleskin, Pável N. Mamajev, Jevdakim atya, a sztanovoj prisztáv⁴ (Matiaszevič).⁵ Csak János atya⁶ hiányzott még, ezt a búcsulátogatásom alkalmával se találtam honn, a felesége nem fogadhatott, mert betegen feküdt. Kétszer is voltam nála, mind hiába. Időközben megjelentek a jamčik-ek (a fuvarosok) 12 rénszarvassal.

¹ A magyar szöveget betűhíven közöljük, nem változtatunk Pápay helyesírásán. Az osztják szavakat Pápay a főszövegben elnagyolt helyesírással jegyezte föl, a lap alján viszont *-gal jelölve pontosította a lejegyzést az akkoriban használatos fonetikus átírással. A bonyolult jelölési módot mi most nem követjük, hanem fonematikus transzkripciót használunk. Az aláhúzásokat Pápay kétféle célból használta: egyrészt a nyelvi adatok jelölésére, másrészt kiemelésre. Mi ez utóbbi jelölést megtartottuk, a nyelvi adatokat viszont kurziválással jelöljük.

² J. Jevdokim obdorszki pap

³ Pavel Tyelezskin obdorszki kereskedő (Templing 2004: 201), aki 1888-ban Pápai Károlynak is segített (Kissné Rusvai 2010: 63).

⁴ *становой прустав* 'kerületi rendőrfelügyelő'

⁵ Nyikolaj Sztjepanovics Matyijaszevics, az 1898. június 12-én Tobolszkban készült fényképen Pápay és K. F. Karjalainen mellett ő a harmadik személy (A. Molnár 2003: 311). Kortársai szerint tehetséges, tisztességes, széles látókörű, nagy munkabírási hivatalként volt (Semanovszkij 2005: 257).

⁶ 1899-ben az obdorszki missziói állomáson egy pap és két szerzetes szolgált (Pápay 1905: 372): János atya (Joann Jegorov) osztják nyelvű ábécéskönyvet (Semanovszkij 2005: 258) és Pjotr Popovval együtt hittankönyvet állított össze (Rusvai 1992, 2013).

Még világos volt, rögtön Ročevért⁷ küldöttem, ez még csinálhatott egy fölvételt az elutazásról, de nem tudom, hogy sikerült-e.

Nemsokára megérkezett János atya is. Ezzel is rendbehoztam az ügyemet. A misszió történetét Irinarch⁸ vette magára, de az elmaradt, e tekintetben tehát meg kellett újítanom kérésemet.

Az osztják iskola fotográfiáját János atya az osztják gyermekek saját kezű névírásukkal ígérte,⁹ úgy szintén az osztják studiumokat is. A mi a Popov féle fordítást¹⁰ illeti, e tekintetben is intézkedtem. A fordítást magammal akartam vinni Berezovba, János atya (ez idő szerint a misszió feje) ezt készségesen a rendelkezésemre is bocsátotta, de nem találtam meg, hihetően Vasilij a.¹¹ magával vitte. Megígérte, hogy vagy elküldi utánam, vagy pedig lemásoltatja Sobrin-al¹² a számomra.

12.

Ezután megkezdődött a búcsúzás. A sztanovoj prisztáv, a ki úgy látszik, csak hivatalból jelent meg, rögtön távozott is, utánna Teleskin. A többiek maradtak. A háziaktól is búcsút vettem, a tanító nő (Apollinaria V. Dobrovolszkaja) is ott volt náluk – tőle is elkövetkeztem és neki is indultam a hosszú útnak. Mamajev fogata ott állott készen, János atya és Jevdokim úgyszintén Mamajev is, elkísértek. A fuvarosaimat előre bocsátottuk, mi pedig utánuk indultunk el. Elkísértek amúgy 'orosz szokás' szerint, alig tudtam tőlük megválni. Majdnem mindnyájan ittasak volt (legkevésbé János atya). Jódarabig elkísértek, midőn „hosszas ceremóniák után” a végső búcsút

⁷ Ivan Alekszandrovics Rocsev, zürjén nemzetiségű fotográfus, aki 1892-ben nyitotta meg üzletét Obdorszkban (Semanovszkij 2005: 245).

⁸ Irinarch atya az obdorszki hittérítő misszió vezetője, polgári nevén Ivan Szemjonovics Semanovszkij (1873–?1936). 1910-ig állt a missziói állomás élén, könyveket és múzeumi tárgyakat is gyűjtött, ami később a szalehardi múzeum alapja lett (Semanovszkij 2005).

⁹ Ezt később megkapta Pápay (A. Molnár 2003).

¹⁰ Pjotr Popov, a hittérítő misszió alapítója, osztják–szamojéd–orosz nyelvű szótár (Templing 2004: 32, 33), osztják–orosz nyelvű szertartáskönyv (Templing 2004: 105–116), valamint Joann Jegorovval együtt osztják–orosz nyelvű hittankönyv szerzője (Rusvai 1992, 2013).

¹¹ Vaszilij atya a másik obdorszki szerzetes, teljes nevén Benedikt Sztjepanovics Birjukov (Semanovszkij 2005: 257).

¹² Andrej Szobrin, írástudó osztják, Pápay adatközlője (Pápay 1905: 373, Templing 2004: 168).

is elmondtuk egymásnak. Ekkor én beültem a „nártamba”,¹³ bezártam az ajtót és nyugodtam. Hogy a kísérőim, hogy jutottak haza nem tudom.

Korán reggel fölverték a fuvarosaim, megérkeztünk az első állomásra: *Sob kort*¹⁴-ra (itt laknak a Szobi osztjások). Meglehetősen számmal vannak itt az osztjások, körülbelül 8–9 jurta. Sok apró gyermeket láttam, erről már említést tett János atya is, a jövő télen itt iskolát akart szervezni, a legidősebb tanítványát teszi meg tanítónak. Itt a ’zemszkaja izbában’¹⁵ helyezkedtem el. A mint az osztjások értesültek a jövetelemről, úgy szólván mindnyájan megjelentek nálam. Élénk beszélgetésbe elegyedtünk.

13.

A fuvarosaim visszafelé indultak. Ezekkel ismét meggyúlt a bajom. Két rubelt adtam nekik, kevesellve hármat kértek, nem is tágitottak, míg a harmadik rubelt is le nem szúrtam nekik. *Tajšin Sanga*¹⁶ ismét megcsalt. Ezek eltávoztak, folytattam a diskurzust az osztjásokkal. –

Közben meg is reggeliztem. Egyszerre csak úgy vettem észre, hogy rosszul érzem magamat. Siettem ki a szabad levegőre. Alig tudtam fölvenni a málicámat.¹⁷ A mint kiléptem a jurta ajtaján, elestem, elájultam. Péter¹⁸ ugyancsak megijedt, nagy fáradtságába került, míg eltudott helyezni a nártamban, itt aztán megpihentem, lassanként visszatért az eszméletem. –

A nyugalom után sétára indultam, nem volt kedvem a munkára. Az osztjások se igen nagy hajlandóságot mutattak az énekre vagy a mesére – béküket hagytam. Megrendeltem a rénszarvasokat a további utazásra.

A rénszarvasokat csak délután 3 órájtában vezették elő. Elkövetkeztem az osztjásoktól és nyitott nártán folytattam az utamat tovább.

Az út elég jó volt. Útközben egy zürjén tanyára akadtunk: *tut-vas kort* (két zürjén ház van itten), egy rénszarvas ekkor már kidőlt, ezt itt is hagyták. Jól

¹³ *нарта* ’rénszarvasszán’

¹⁴ *kort* ’osztják falu’ < or. *юрты*. *Sob kort* ma nem azonosítható falu, de nyilván a Szob folyó partján helyezkedett el. A *jurta* (*юрта*) a cári orosz terminológiában szibériai őslakosok lakóházát/sátrát jelentette.

¹⁵ *земская изба* – a helyi önkormányzat épülete, átutazó hivatalnokok szállásául is használatos.

¹⁶ Tajsin fejedelem utódai Pápay idejében fuvarozással keresték kenyerüket (Pápay 1905: 375). A *Sanga* (*санга* ’fényes, uralkodó’, DEWOS 1351) ragadványnév itt valószínűleg gúnyos árnyalatú.

¹⁷ *malica* (*малица*): rénszarvasbőr bunda

¹⁸ Pjotr Muhrin, Pápay adatközlője és kísérője (Pápay 1905: 373).

beesteledett mire a második állomásra *vàndi kòrt*-ra értünk. (oroszul *Вандяские юрты). Ez *Sobkort*-tól 30 versztnyire van)

A 'zemszkaja izba' itt is ujdónat új, egészen elhagyottan áll.

**wanti as kort* – látó-ob-falu (é. az Obot onnét látni)

14.

Előbb el is felejtettem mondani, hogy az ájulásomat az izbai nedves (majdnem elviselhetetlen) levegő okozta. Ezeket az izbákat ritkán fűtik, az egyszeri (jobban mondva az időleges) fűtésre csöpög a nedvesség a falakról. Az osztjások is mindnyájan fejfájást kaptak. –

wanti kort, itt csak egy jurtában laktak, csak az asszonyok voltak otthon. A mint megérkeztünk azonnal hírt adtak a rén őrzőknek (a fuvarosoknak). A míg a fuvarosok megérkeztek, a jurtában megvacsoráztam, theát nem ittam, mert jég nem volt, erre az egyik osztják asszony szinte szemrehányóan meg is jegyezte, hogy 'az isten rendelte tiszta hó' is jó. –

Itt már észrevettem a nyelvjárási eltérést is:

oitlem: òiàtləm Obd. *oślem*;

muj (*mōla* Obd.)

χàšlēm (*χàslem* Obd.)

šidi (*sidi* Obd.), stb.

Ez az eltérés leginkább az asszonyok beszédéből világlik ki, jóllehet a férfiak nyelve is ilyenformán fordul.

Éjnek idején útra keltünk, én ismét nyugodtan aludtam, így nem is tudtam, hogy hogyan érkeztünk meg a harmadik állomásra: **Lår vâš*-ra (oroszul Шурьшкарские юрты) (Vandikorttól 30 versztnyire). Itt végre kaptam jeget. A szamovárban rögtön megolvasztottam félig-meddig és jó ivóvizet kaptam is, rettenetesen gyötört a szomjuság, csakhamar elojtottam égető szomjamat.

**Lar* v. *lår vâš* = áradmány város *lar* v. *lår* 'rét, amelyet a víz eláraszt m. ár'

15.

Itt már szamovárt állítottam, a csajnikból (teás kanna) nem ízletes a tea, kellemetlen mellékíze van. Közben megteáztam és reggeliztem az osztjások (majdnem mindnyájan) megjelentek a jurtában s kíváncsi szemeket vetettek a **pā mū xo*-ra (= ez a nevem). A férfiak csakhamar eltávoztak; templomba mentek, Vaszilij atya ott várja őket. (Vaszilij tehát nem ment el a vogulokhoz, az osztjások között tartja a böjti predikációkat.)

Nem sokára megjöttek a rénszarvasokkal.

Lār vāš-on meglehetősen számban vannak az osztjások, mindvalamennyi egészséges, beteget nem láttam köztük.

Két helyen laknak, a hol a fuvarosokra vártam, ott négy ház van, az ötödik *pojarèt longdidi χāt*.¹⁹ A másik a nyári lakásuk, a hol két-három család ez idő szerint is lakik, ez a *lār*-hoz közel esik (a templomtól fölfelé).

Amint a rénszarvasokat befogták és a bagázsát fölrakták a szánokra, azonnal utnak indultunk. Az idő nem volt valami kellemes; hó esett s rögtön el is olvadt, egészen átnedvesedett a málicám.

Nemsokára megérkeztünk a templomhoz, ezt oldalvást hagytuk. Úgy látszik, hogy a papok el voltak foglalva, nem is háborgattam őket.

Egy kis megállapodás után tovább indultunk. De ekkor már a födött nártámban helyezkedtem el, mert nagyon kellemetlen volt az idő, a szél a szemembe csapdosta a havat stb.

**pa-muw-χo* = más föld embere

16.

Délután egy-két óratájban megérkeztünk a következő állomásra: **ōgot au kort-ra* (= *ōgot: χāp tālēm još*). Itt is nagy számban vannak az osztjások, sok apró gyermek van.

Egy jurtában várakoztam a rénszarvasokra, a jurtának egyik ablaka elolvadt²⁰ (bekövetkezett a meleg idő). A másik is egészen megvékonyodott.

Midőn ismét útra keltünk (körülbelül egy óra múlva), az idő jobbra fordult. Elég kellemes utazásom volt, nemsokára megérkeztünk a kis Obra s ennek hosszába folytattuk tovább az utunkat, itt meglehetősen sok téli cégét²¹ láttam. Útközben találkoztunk egy zürjénnel, egy ebes szánon szállított valamit, hihetően vodkát.

Messziről látszott az *aj vāš*-i domb (oroszul *Бойкарские юрты*; *aj vāš* v. *wāš* – kis város). Itt is körülbelül négy ház van. Itt már ismerős osztjával is találkoztam (Teleskint szállította haza).

A rénekre sokáig kellett várakoznom, a tanya távol van a jurtáktól. A büzös jurtában nem tudtam megmaradni, künn járkáltam a szabad levegőn. Midőn ismét visszatértem a jurtába, az osztjások érkeztek (két helyen is). Valami kása félét ettek egy hosszú teknőalakú fatálból.

¹⁹ rendőrségi épület, 'rendőrfelügyelő belépő háza' (*pajār* 'rendőrfelügyelő', DEWOS 1107)

²⁰ A hanti jurták ablakait télen lapos jégablakkal fedik. „A vastag jégablakot kívülről póznával támasztják a nyíláshoz és időnként, ha a szoba melegétől olvad, meg-megújítják” (Papai 1890: 571).

²¹ A rekesztéses halászat eszköze.

**oxət-aw-kort* = *χap taləm još* ladik vonszoló (v. húzó) ösvény (é. egyik folyóágról áthúzzák a ladikot a másikra)

17.

Az étel neve után kérdezősködtem: '*lant*' mondták.

**lant* gabona, kása, getreide, grütze, mehl

Obdorszkban *haska* 'kása' < szam. *haska* 'brei'

Midőn abban hagyták az evést, (jobban mondva midőn kiürült a hosszú tál), a fiatal menyecske a kezével (az ujjaival) törülgette, egy-egy törülés után megszopta az ujjait, ily módra egészen tisztára nyalta a tálat, aztán átadta a leánynak. Ez faforgáccsal megtörülgette és föltette a polcra.

Végre nagy nehezen meghozták a rénszarvasokat, öreg este lett. Elhelyezkedtem a nártámban és nemsokára el is szunnyadtam ott. Midőn fölverték álmomból már *Muzsiban* voltunk (márc. 31-én).

Itt értesültem róla, hogy a 'békebiróval' útközben találkoztunk, de nem vettük észre egymást, hihetően ő is aludt.

Estefelé megérkezett Protopopov,²² éppen künn voltam akkor. Ezt még jobban körülrajongták az osztjások, pénzt kértek tőle. Alig tudott megsza-
badulni tőlük. –

Protopopov is panaszkodott Irinarchra, összeférhetetlen nyugtalan vérű embernek tartja, ilyen értelemben értesítette a tobolszki érseket is. –

P. késő este indult tovább, utoljára **fagyos halat* ettünk. Azt hiszem, hogy már többször nem is jutok ilyen csemegéhez.

Kibújtam a nártámból, egy kis udvaron találtam magamat. Beköszöntöttem a házigazdához, Ivan Ivanovič Goroškov, egyszerű 'muzsik'.²³ Csakhamar átadtam neki a levelet az obdorszki házigazdától, gondosan megolvastatta a 25 rubelt.

Megteáztam és a padlón ágyat vettem, nyugovóra tértem.

Másnap (április 1-én) csak későn keltem föl, nem valami jól aludtam a nedves padlón.

**patəm χul* = fagyott hal

18.

Reggeli után (a mely ugyancsak szegényes volt) megtekintettem a 'várost', a házak széjjel vannak szórva, uccáról szó se lehet. Az iskolát a múlt évben építették, elég csinos épület.

²² A forrásokban több ilyen nevű személy is van.

²³ *мужик* 'orosz paraszt'

Kíváncsi voltam a belsejére is megtekintettem (Goroškov kalauzolása mellett)

Az iskola tömve volt apró gyermekekkel, mindvalamennyi zürjén (két-három orosz).

A pszalomcsik²⁴ (псаломщикъ) foglalkozik az aprósággal. A kérdésemre, hogy hányan vannak, a pszalomčik így felelt: 80.

Muži, mint már említettem is zürjén telep, az osztjások egy kissé távolabb laknak innét 3-4 verstnyire a falutól, az ún. *handi Muži*-ban.

Amint ezek értesültek a megérkezéséről, azonnal hozzám jöttek.

Köztük több formás osztjákat is láttam. –

19.

Tegnap ápril 2-án (vasárnap) már korán reggel megjelentek a mese mondó osztjások.

Egy öreg és egy fiatal (a nagy bátya az öccsével).²⁵ A fiatal még énekeket is tud, két-három énekbe azonnal bele is kezdett – Az öreg csak mesemondó.

A figyelmem a fiatal felé fordult. Egy szimpatikus, élénk tekintetű fiatal osztják ez. Egyet gondoltam, szerződést ajánlottam neki. – Nem is igen ellenkezett, de sokat kért. Végre megegyeztünk. 25 r.ben (maga gondoskodik magáról).

Szigorúan meghagytam neki, hogy 'inni' nem szabad. Erre fogadkozott is.

Adtam neki 5 p. előleget; Erre így szólt az én osztjárom: 'no ma elbúcsúzom a szeszes italtól két egész hónapra.'

Estefelé Iván Ivanovič-čal diskurálgattunk, meglehetősen homályos fogalma van a világról, nem csoda, ha beleuntam a vele való társalgásba. Elő-elővette az újságját „Вокруг свѣта”,²⁶ mutogatta az 'utazókat', mégha költők voltak is azok. A regényeket 'igaz historiáknak' vette.

(Jegyzet. Ebben az újságban 1895 évf. van közölve. Infantiev: Пыремествіе Къ Богудамъ, 4–5 db. fotografiát is mellékel Noszilov-tól.)

20.

Pétert úgy szólván egész nap nem láttam, végre estefelé elém támolygott. Azonnal észrevettem, hogy ivott. Nem is tagadta. Ekkor tudtára adtam, hogy másnap mehet is visszafelé.

²⁴ zsoldárolvadó, sekrestyés

²⁵ Ők Grigorij Torikoptin és a nagybátyja, később Pápay fontos adatközlői (Pápay 1905: 388).

²⁶ oroszországi földrajzi folyóirat (1861-ben alapították Szentpéterváron)

Nagyon elszontyolodott erre a kijelentésemre, egészen neki búsult. Csakhamar megvigasztaltam. –

Ápril 3-án az osztjákom azzal ébresztett föl, hogy „az obdorszki békebiró” (Iván Petrovič Kalac) megérkezett. Reggeli után meglátogattam. Elmondta az újabb eseményeket: az orosz egyetemi zavargásokat, az ausztriai fölfordult állapotokról is szólt stb.²⁷ Elmondtam neki az érsek véleményét, nagyon csodálkozott erre (de úgy hiszem, hogy a sztanovoj prisztavtól is hallotta már). Megvetéssel nyilatkozott a ’fanatizmusról’. –

Midőn Iván Petrovičtól visszatértem az ideiglenes szállásomra, Péterrel végeztem; kifizettem neki a járandóságát. E közben megérkezett egy csomó osztják kíséretében az ’új szolgám’ is.

Megrendeltem a rénszarvasokat esti 8 órára, akkor útra is kelek Berezov felé.

Muži a kis Ob jobb partján fekszik, erdő környezi, egy templom, egy iskola, 40-50 ház, orosz ház mindössze 6-7. A zürjének mindnyájan szeszes itallal kereskednek.

21.

1899. ápril 3-án (hétfő) (a régi számítás szerint márc. 22-én) este 9 órakor indultam el Mužiból. Elkövetkeztem Iván Petrovičtól, úgyszintén a mužii lelkésztől is.

Goroškov ott sürgött forgott, ezzel még napközben leszámoltam, adtam neki a három napi ellátásért 4 r. és két konzervvel is megajándékoztam. –

Útközben nyitva tartottam a nártám ajtaját, nagyon kellemes idő volt, belebámultam a csillagos égbe, hosszan elnéztem azt a ’három csillagot’.²⁸ Mindig közelebb-közelebb jutottak azok az ég aljához, végre eltűntek a szemem elől. Nemsokára egy szép futó csillagot láttam, gyönyörű látvány volt ez!

A fuvarosom nem fogyott ki a nótából, egyre dúdolta az orosz motívumokat (a fuvarosom zürjén volt). Mire elcsöndesedett, meg is érkeztünk az állomásra **keu awét*-re. Ez szintén emelkedett helyen fekszik, a felső részen (a felvégén van a *jem-jogan*)-(ot lar)

Az egyik házban (mindössze 5 ház van itt) azonnal világot gyújtottak; betértünk ide.

²⁷ Ezekről az eseményekről a szerzők nem találtak közelebbi információt a szakirodalomban.

²⁸ „rege-beli ember gombos öve (*mās-χuj sātəp*) = az Aquila hármasa” (Pápay 1905: 382).

**kew awət* 'kő város (?). Az *awət* szó csak a hősi énekekben és egyes helynevekben fordul elő. (promontor-féle) *jəm joḡan* = jó folyó *öt lar* 'áradmány

22.

A ház három oldala tele volt nyugvókkal. Az egyik oldal *nari*-ről felcihelődött az én 'ijjas ember' (tegnap nálam járt), azonnal az *ij* után kérdezősködtem, elő is vette, megvettem tőle 2 rubelen, *jaš-kār* l. Ahlqvist = kéz védő (*kéreg*) – is vettem –50 k.

**narə* a fal mellett levő padka, mely fekvőhelyül szolgál

Nemsokára befogták a friss réneket is és ismét útra keltünk. Ekkor már becsuktam a nártám ajtaját; nyugodni akartam, de nem igen sikerült, mert nagyon szűk volt a helyem.

Az osztjájaim két helyen is megállapodtak, beszédbe elegyedtek, eldicselkedtek az „osztják tudományommal”. Végre reggel április 4-én nyolc órakor megérkeztünk a másik állomásra is. Az osztják neve *jelep jam* (*jəlap jam*) nemrégii állomás (= orosz Ишварские юрты) от. ялюбъ

Csak egy ház, ennek a fele orosz módra van berendezve. A régi ház kissé távolabb van innét. d.u. 1 órakor *ḡamas*-ra – *ḡoməs* vö. vog. *hāməs* 'hopores' – (orosz III 360. Качегатскихъ юртъ), egy zürjén, úgy látszik, ez a fuvaros, rögtön hozzálátott a szánok rendezéséhez.

Itt csak egy jurta van, az ablaka ennek is elolvadt. A jurtában osztjások laknak.

Útközben mindenütt szép erdő mellett (vagy erdőben) haladtunk el, szép magas sudárfák.

A rénszarvasok nagyon megromlottak, bizony már azt hittem, hogy teljesen felmondják a szolgálatot.

3. Befejezés

Március 29-től április 4-ig Pápay József az Obdorszk–Berjozov közötti útnak mintegy a kétharmadát tette meg. Utazását nyomon lehet követni Pápai Károly térképén is az immár ismertté vált helyneveket keresve. Ezt Kálmán Béla (szintén Maticsák Sándor elődje) tette közzé (Munkácsi – Kálmán 1963: 63). A szerzők e rövid közleménnyel fejezik ki jókívánságaikat az ünnepelt jeles évfordulója alkalmából, a jövőben pedig folytatni kívánják Pápay József gyűjtéseinek megismertetését a szélesebb közönséggel.

Irodalom

- DEWOS = STEINITZ, WOLFGANG 1966–1993: Dialektologisches und etymologisches Wörterbuch der ostjakischen Sprache, 1–15. Lieferungen. Akademie Verlag, Berlin.
- KISSNÉ RUSVAI JULIANNA 2010: Pápay József kéziratos debreceni hagyatéka. Nyíregyházi Főiskola Pedagógusképző Kar, Nyíregyháza.
- A. MOLNÁR FERENC 2003: Pápay József oroszországi (szibériai) fényképgyűjteménye. In: Bakró-Nagy Marianne – Rédei Károly (szerk.), Ünnepi kötet Honti László tiszteletére. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest. 309–314.
- MUNKÁCSI BERNÁT – KÁLMÁN BÉLA 1963: Manysi (vogul) népköltési gyűjtemény. IV/2. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- PÁPAI KÁROLY 1889: Éjszak-Szibiriából. Földrajzi Közlemények 17: 561–579.
- PÁPAY JÓZSEF 1905: Nyelvészeti tanulmányutam az éjszaki osztjakok földjén. Budapesti Szemle 123: 354–395.
- PÁPAY JÓZSEF – FAZEKAS JENŐ 1934: Északi-osztjak medvénekek. A Debreceni Tisza István Tudományos Társaság I. Osztályának Kiadványai, V. kötet, 9. füzet. Budapest.
- PÁPAY JÓZSEF – VÉRTES EDIT 1995: Pápay József osztjak hagyatéka. Népélet és egyebek. Bibliotheca Pápayensis VI. Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen.
- RUSVAI JULIANNA 1992: Egy kétnyelvű (osztjak–orosz) hitoktató mű. Nyelvtudományi Közlemények 93: 194–196.
- RUSVAI JULIANNA 2013: Adalékok Jegorov – Попов *Емыль ястонца* c. munkájához. In: Fancsaly Éva – B. Székely Gábor (szerk.), Obi-ugor és szamojéd kutatások, magyar őstörténet. Hajdú Péter és Schmidt Éva emlékkonferencia. Pécsi Tudományegyetem, Pécs. 158–164.
- SEMANOVSKIJ, I. SZ. [Шемановский, И. С.] 2005: Избранные труды. Советский спорт, Москва.
- TEMPLING, V. JA. (szerk.) [Темплинг, В. Я. (ред.)] 2004: Из истории Обдорской миссии. Мандрика, Тюмень.

*

**The journey from Obdorsk to Berezov.
An excerpt from the diary of József Pápay**

József Pápay, who was a professor at the Department of Hungarian and Finno-Ugric Linguistics at the University of Debrecen between 1914 and 1931, became familiar with the North Khanty (Ostyak) dialects during a ten-month research trip to Siberia in 1898–1899. He collected a large amount of linguistic and folklore material. Most of his collections remained in manu-

script form. The photocopies of the manuscripts were published in the series *Bibliotheca Pápayensis* in eight volumes between 1988 and 1998. Volume VI contains a passage from his diary describing the journey from Obdorsk (now Salekhard) to Berezov, specifically the events of the days between March 29 and April 4, 1899. József Pápay traveled on a reindeer sleigh, often having to change the draft animals along the way. At each stop, he made notes about the settlements and their inhabitants and collected linguistic data as well. In our paper, we publish this passage with the necessary notes.

Keywords: *József Pápay, Siberia, Ostyak (Khanty), travel diary, 1899*

MÁRTA CSEPREGI – VÍT ADAMOVSKÝ